

JS-2.

Sovjetunionens tyngste stridsvogn under andre verdenskrig.

Av Per Oscar Brandvoll

Publisert 06.04.2021

På www.krigenalletepte.site

JS-2 var den mest produserte stridsvognen i en lang serie med tunge sovjetiske stridsvogner og en direkte videreutvikling av KV-1. KV-1 kom i produksjon sent i 1939 og ble umiddelbart satt inn i Vinterkrigen, hvor den viste seg å være nærmest usårlig.

KV-1 var en godt pansret vogn, men kanonen hadde et kaliber på 76,2 mm, samme som på den middelstunge T-34, og pansret var ikke skrånet. Som en videreutvikling kom KV-1S i 1942, som var en rimeligere og raskere vogn enn KV-1. Deretter kom KV-85 i 1943, som igjen hadde samme kanon, som T-34/85 fikk noen måneder senere. Deretter kom den første JS vognen, JS-1, også denne med en 85 mm kanon for senere å bli erstattet av JS-2 med en 122 mm kanon i 1944. JS er selvfølgelig en forkortelse for Josef Stalin.

De nye vognene, JS, var langt billigere å produsere enn KV vognene i tillegg til at de var bedre på alle måter. Panser, optikk, radio, osv.

De fleste JS-1, bare noen få ble bygd, ble ombygd fra 85 mm til 122 mm kanon. Med JS-vognene kom det også skrånet panser på de tyngste sovjetiske vognene. JS-2 ble brukt i kamp fra 1944 og utover. Siste skudd på stammen under andre verdenskrig var JS-3. Senere kom det andre tunge vogner, men etter hvert ble ideen om en tung stridsvogn oppgitt av de fleste land, også Sovjet Unionen.

JS-3 kom i serieproduksjon i starten av 1945, men ikke tidnok til å bli satt inn i kamp mot tyskerne. JS-3 vogner ble sendt til Asia for å bli testet i kamp mot Japan, men rakk heller ikke tidnok fram til denne fronten.

Alle de såkalt tunge sovjetiske vognene, KV-1, KV-85, JS-2 og JS-3 hadde om lag samme vekt, KV-1 veidde 45 tonn, KV-85 46 tonn, JS-2 46 tonn og JS-3 46 tonn. Så ingen vektøkning til tross for stadig tykkere panser og en grovere kanon for hver ny hoved versjon. Dette ble oppnådd ved å skråstille panseret, senke høyden på vognen, optimalisere plasseringen av panseret og en stadig forbedret konstruksjon av tårn og skrog. JS-2 var 2730 mm høy, JS-3 var 2430 mm høy og KV-1 2710 mm. Maksimum pansring på vognene endret seg fra 110 mm på KV-1 til 230 mm på JS-3.

Betegnelsen tung skyldes den grove kanonen, men JS-2 var like tung som den såkalt middelstunge tyske Panther. Vognen var et resultat av at man trengte en vogn som var i stand til å bekjempe de tyske kattene, Panther og Tiger, på lengre avstander. Normalt ville en JS-2 ha alle fordeler mot begge vogner, når kampen skjedde front mot front, for både pansring og kanon var mer effektiv enn det disse vognene kunne framvise, så den kunne uskadeliggjøre begge de tyske vognene på en langt større avstand enn det de kunne uskadeliggjøre den på. Denne taktiske situasjonen ble ytterligere forbedret

mot slutten av krigen, fordi JS-2 vognene ble bedre mekanisk, fikk bedre optikk og radio, men også fordi Tyskland begynte å få mangler på en rekke metaller til våpenindustrien. Dermed fikk den tyske ammunisjonen dårligere gjennomtrengingsevne og pansret på selve vognene ble langt dårligere.

Vognens største fordeler var evnen til å bekjempe fiendtlige stillinger effektivt takket være sin grove, 122 mm, kanon og dens store evne til å tåle fiendtlige granater. Denne evnen skyldes at pansret var tykt, effektivt plassert og skrånet. Pga. pansringen og den lave hastigheten må den i hovedsak betegnes som en gjennombrudds- eller bresjevogn. Den grove kanonen medførte at den skjøt langt tyngre prosjektiler enn de tyske vognene. Mer enn 4 ganger så tung som Pantherens 75 mm og mer enn dobbelt så tung som Tigerens 88 mm. I de to siste årene av krigen hadde infanteristene forsterket sin posisjon som stridsvognenes hovedmotstandere på begge sider av fronten, derfor var prosjektilvekt, pansring og evnen til å nedkjempe nedgravde soldater viktig.

Ingen kjent tysk stridsvogn var i stand til å stå imot JS-2s granater. Hvis ikke granaten klarte å trenge igjennom den tyske pansringen, var sjokket og rystelsene forårsaket av eksplosjonen nok til å uskadeliggjøre vogn og/eller mannskap.

Så JS-2 vognene sammen med tunge, selvdrevne kanoner var de som ledet an i angrepene mot tyske stillinger og befestninger. Når fronten var brutt tok lettere og raskere vogner, som T-34, over ledelsen.

Skrogene til både KV-1 og JS-2 ble brukt som basis for selvdrevne kanoner. KV-1 fikk først en KV-2 vogn som et supplement, her var en 152 mm haubitser plassert i et stort dreibart tårn. Men størrelsen på tårnet gjorde vognen til et enkelt mål og vekten av det hele gjorde at vognen fikk store problemer med drivverket samtidig som hastigheten var lav.

Haubitsen plassert nede i skroget var en langt bedre løsning. Vekten ble kraftig redusert og betjeningen fikk mer plass. Dermed ble vognen raskere og skuddtaket ble økt. Denne SU-152 var ikke bare glimrende mot tyske befestninger, men gjorde også stor nytte mot tunge tyske stridsvogner eller tunge tyske selvdrevne kanoner.

Når produksjonen av KV-1 skrog stoppet, ble haubitsen plassert i et JS-2 skrog, dermed ble JSU-152 skapt. Produksjonen av 152 mm haubitsen var ikke stor nok, slik at man brukte også en 122 mm kanonen i det samme skroget og fikk da JSU-122. Denne kanonen var en høyhastighets kanon og dermed velegnet til også å bekjempe stridsvogner. Totalt ble det laget til sammen litt under 5.000 av alle disse selvdrevne kanonene.

Som de nyere versjonene av T-34 hadde JS-2 og -3 eksterne lagringstanker med diesel. Dette for å spare i innvendig plass og derved størrelsen og vekten på skroget. Tankene kunne bli droppet ved strid uten at betjeningen trengte å gå ut.

Tyskerne lagde også selvdrevne kanoner med en 150 mm kanon/haubitser. Så vidt jeg har klart å bringe på rene var det fem forskjellige versjoner, Jagdtiger, 74 stykker ble lagd, Bison, 370 stykker, Storminfanteriskyts 33, 24 stykker, Brummbär IV, 300 stykker og Hummel, 666 stykker.

De hadde alle en begrenset ammunisjonsmengde og lav skuddtakt til felles med de sovjetiske vognene. Med unntak av Jagdtiger var alle langt dårligere pansret enn de sovjetiske vognene. Jagdtiger vognen slet med en i forhold til den store vekten, 72 tonn, alt for spinkel drivlinje. Noe som ble forsterket ved at hele vognen måtte dreies

hvis kanonen måtte innta en annen vinkel for å nå sitt mål.

For å fortsette sammenligningene, kan vi se på hvordan vekt, kanon, motor og pansring på JS-2 var i forhold til de tyske kattene.

Forklaring/Navn	Panzer V/Panther	Panzer VI/Tiger	JS-2	Tiger II Kongetiger
Stridsvekt i tonn	45,5	54	46,25	69,7
Besetning	5	5	4	5
Høyde i mm	3100	3000	2730	3090
Bredde i mm	3270	3560	3360	3625
Lengde i mm	8650	8450	9900/6770	10286/7260
Motor i hk	700	700	600	700
Hk/tonn	15,3	13	11,3	10
Antall tusen prod.	9	1,3	3,8	0,485
Bevæpn., kanon i mm	75	88	122	88
Antall mitr.	2 eller 3	2	3 eller 4	2
Hastighet i km/t vei/terreng	46/24	45/20	37/19	38/17
Aksjonsradius terreng, km	100	110	150	80
Aksjonsradius vei	160	195	240	120
Pansring i mm	26-100	25-120	19-132	40-185
Vadedybde i cm	170	400 med snorkel	130	160

JS-2 vognene hadde en rekke svakheter, dårlig med hestekrefter pr. tonn, lite med ammunisjon, bare 28 skudd, lav skuddtakt, 3-4 skudd i minuttet, pga. at ammunisjonen var tung i tillegg til at drivladning og granat var delt, dårlig med plass for mannskapet samt med en motor og et drivverk som hadde en for tung jobb. Det overanstrengte drivverket resulterte i et krav om hyppige stopp for vedlikehold. Kravene til vedlikehold ble kraftig redusert utover i krigen ved at gir og clutch ble forbedret.

Det at vognen kunne ha så lite ammunisjon internt, medførte at mange vogner hadde med ekstra ammunisjon ubeskyttet i kasser bak på vognen. En løsning som også ble valgt av betjeningene på de tunge, sovjetiske selvdrevne kanonene. Denne løsningen hadde ofte uheldige konsekvenser i strid. Tyskerne hadde det samme problemet og valgte ofte å lage egne pansrede ammunisjonsbærere til sine selvdrevne kanoner.

Både tyskere og russere mente at JS-2 var en langt bedre vogn enn en Tiger. Tyske generaler vektla derfor taktikk, framfor direkte sammenstøt med JS-2. Man skulle først og fremst forsøke å angripe JS-2 fra siden. Dette ble understreket av de sammenstøtene, som vognene hadde, hvor de møttes front mot front. Men sovjetisk stridsledelse, observasjonsevne, kamperfaring og samband var markert bedre når JS-2 kom til fronten enn det den hadde vært ved krigens start, dette vanskeliggjorde den tyske strategien.

General Guederian hadde følgende kommentarer vedrørende JS-2: «Den har et navn som er vognen verdig. Unngå derfor sammenstøt med vognen frontalt. For hver JS-2

vi ødelegger vil vi miste en tropp med Tigre.» M.a.o. Tysklands fremste pansergeneral regnet med å miste fire Tigre for hver JS-2 de nedkjempet. Legg så til at det ble produsert nesten tre ganger så mange JS-2, som det ble laget Tiger I, og at sovjetiske styrker nå hadde lært å opptre samlet og koordinert over en smal front.

De tunge sovjetiske vognene fikk økt betydning etter slaget ved Kursk, fordi man nå trengte vogner som kunne nedkjempe tyske befestninger effektivt, siden man fra nå av var på offensiven.

Etterfølgeren til JS-2 var JS-3, som kom i mai 1945. Den kom for sent til å komme i kamp i Europa, men vognen var med i den allierte seiersparaden i Berlin i september. Den amerikanske generalen Patton var tilstede under paraden og ble visstnok noe blek når fikk høre spesifikasjonene etter å ha sett vognen, men så var det også en formidabel pansring og en grov kanon på en vogn, som var like tung som en Panther. Mer enn dobbelt så tykk pansring, som på en Panther, Panzer V, en vogn som amerikanerne hadde vansker med å slå ut frontalt med 75 mm kanonen på Sherman stridsvognene.

De vest-allierte generaler mente at en kanon på 90 mm var det maksimale av det en kunne plassere i en stridsvogn. Den amerikanske Pershing stridsvognen, M26, var et eksempel på dette. Siden de vest-allierte fryktet et sovjetisk angrep, den kalde krigen hadde startet, må denne vognen ha vært en skremmende opplevelse for flere enn general Patton.

Tyskerne prøvde å lage en vogn med like grov kanon, Maus. Bare to slike vogner ble ferdige før krigen var slutt og vognene var gigantiske både som stridsvogn og som målskive.

Den påfølgende opplistingen viser med full tydelighet hvor overlegne kommunistene var i byggingen av stridsvogner under andre verdenskrig. Det er først med Leopard 2 at Norge har fått en stridsvogn med en like grov kanon.

Forklaring/Navn	Panzer V	JS-3	M26	Maus
Stridsvekt i tonn	45,5	45,77	46	188
Besetning	5	4	5	6
Høyde	3100	2430	2780	3600
Bredde	3270	3360	3510	3710
Lengde	8650	6770	6337	1010
Motor i hk	700	600	500	1200
Hk/tonn	15,3	13,1	11,9	6,4
Antall tusen prod.	9	2	1	
Bevæpn., kanon mm	75	122	90	128+75
Antall mitr.	2 eller 3	2 eller 3.	3	1
Hastighet i km/t vei/terreng	46/24	40/20	48/?	20
Aksjonsradius terreng, km	100	?	?	68
Aksjonsradius vei	160	185	160	186
Pansring i mm	26-100	20-230	50-102	?-240
Vadedybde i cm	170	130	?	790

Så for å lage en stridsvogn med like grov kanon og pansring som JS-3 måtte tyskerne lage en vogn som var fire ganger så tung.

I motsetning til de tyske vognene var de sovjetiske vognene meget robuste og slitesterke vogner. Selv etter å ha blitt lagret i flere år kan de med små anstrengelser igjen brukes i strid. Derfor er alle de vognene, som står oppstilt rundt omkring i verden som monumenter eller for utstilling, nå gjenstand for mer omfattende uskadeliggjøringer, slik at de ikke kan benyttes av folk, som ikke burde ha slike vogner. Media og venner kan fortelle om episoder med slike vogner, som i bruk hos opprørere, kjøring i fylla på campingplasser, nedkjøring fra et monument, osv.

For å avslutte det hele kan jeg sitere hvordan en sovjetisk stridsvogns soldat opplevde sitt første møte med JS-2.

«Hele sommeren 1944 forberedte vi oss for offensiven. Vi fikk nye stridsvogner, men vi fikk ikke en eneste T-34/85, alle de vi fikk, var versjoner med en 76,2 mm kanon. En dag stod vi i tank graver ved fronten, gravene var gravd ut i enden av en vingård. Det var et kloster om lag en kilometer i front av oss. Plutselig dukket en Tiger fram fra baksiden av klosteret. Den stoppet. Så kom en Tiger til fram, så en til. Til slutt sto ti Tiger vogner foran oss. Vi trodde dette var slutten, de ville drepe oss alle, øyne fylt med frykt ser farer overalt. Men plutselig dukket to russiske JS-2 vogner opp på slagmarken. Dette var første gangen, jeg så disse vognene. De kjørte fram til oss og stoppet. To Tigre rykket fram fra hovedgruppen og kjørte litt fram, som for å invitere

JS-2 vognene til en duell. Våre vogner klarte å skyte først og blåste bort tårnene på begge Tigrene. De andre Tigrene bestemte seg for å forlate slagmarken og kjørte tilbake i dekning bak klosterets murer.»

En slagscene som klart var til styrkning av kommunistenes stridsmoral og en klar svekkelse av nazistenes, for de som opplevde hendelsen eller fikk høre om den.